

Demokratin som slogs för Hitler

Finland och Nazityskland 1941-1944

Presentation

- Henrik Arnstad
- Journalist och författare med kandidatexamen i historia
- Kom 2006 med biografen *Spelaren Christian Günther*
- Blev enorm reaktion i Finland – *Arnstad-debatten*
- Utkom i höstas med *Skyldig till skuld*
- Handlar även om Italien, Österrike, Tyskland och i viss mån Sverige
- Men Finland blivit mest uppmärksammat

Andra världskriget centralt i den finländska nationella identiteten

- Vinterkriget, några månader 1939-1940
- *Det tappra lilla landet som – mot alla odds – slåss framgångsrikt mot den stalinistiska övermakten*
- Finlands stora insats under kriget utspelar sig under nära fyra långa år, 1941-1944
- Nazitysklands viktigaste europeiska allierade
- Både militärt och politiskt! (förklara)

Problemet för Finland

- Den nutida nationella identiteten bygger på kriget
- Om kriget var omoraliskt – rentav kriminellt – måste den nationella identiteten förändras i grunden
- Extremt svår och smärtsam process!

Exemplet Gustaf Mannerheim

- Landsfadern!
- Symboliserar en hel nation – det finländska folket
- Samtidigt – Nordens värsta krigsförbrytare i modern tid

Historikern Ulf Zander:

Behovet av trygghet och gemenskap förstärks om man sätter likhetstecken mellan dåtida hjältar (heroer) och de som hyllar dem.

Det leder till en ovilja att godta alternativa tolkningar av den fastlagda historien, eftersom en omvärdering av nationens förflutna därmed också kräver en modifiering av den nationella identiteten.

Vad händer i Finland under kriget

Bakgrund

- Allierar sig aktivt med Nazityskland inför Barbarossa 1941
- Traditionell förklaring om "medkrigförande" och inte "allierad" avvisas idag av samtliga historiker
- Förintelsekriget mot "jude-bolsjevismen" – Sovjetunionen
- Inget tvång från Tyskland!
- Tvärtom – som en svensk diplomat uttryckte det:

"Det behövdes inga tyska påtryckningar, finnarna hade seglat in för fulla segel"

Finnlands Lebensraum

- Sågs ibland att Finland bara ville återerövra områdena som förlorades i vinterkriget.
- Felaktigt!
- Finlands erbjuds områdena tillbaka 1941 men svarar inte på detta.
- Grundläggande tanken hämtad från nazismen – *Finnlands Lebensraum*
- Ett Storfinland, med gränser längs Uralbergen
- Rensat från misshagliga raser – *untermensch*

Koncentrationslägren

Mannerheims dagorder 8 juli 1941:

"Den östkarelska befolkningen skall behandlas vänligt, men försiktigt. Den ryska befolkningen skall fångas och sändas till koncentrationsläger."

- Hela 25.000 oskyldiga civila spärras in, på rasistisk grund
- Massdöd – framför allt bland barnen
- Nära 4.300 pinas ihjäl
- Dödlighet på nära 20 procent
- Krigsfångar – ännu värre för de misshagliga raserna
- Av 64.000 fångar dör 19.000
- Unikt hög dödssiffra, internationellt sett

Sammanfattning

- Den finska krigshistorien extremt problematisk
- Långt från hjältebilderna i propagandan – nutida och dåtida

Förintelsen

De finska judarna

- Inga finska judar lämnas ut
- Men enligt Wannsee-protokollet finns 2.300 judar i Finland
- Oenighet om antisemitismen i Finland
- Antero Holmila hävdar att den inte existerade, band annat eftersom judarna var så få i Finland
- Känns inte särskilt övertygande – historiskt finns sällan detta samband
- Simo Muir hävdar tvärtom att antisemitismen ökade kraftigt i Finland under 1930-talet
- Judarna var opålitliga eftersom de satte sin judiskhet framför lojaliteten med Finland
- Heinrich Himmler besöker Finland 1942, undrar vad som ska göras med Finlands judar
- *Vi vet inte vad svaret blev*

Utländska judar i Finland

- Utlämnas till tyskarna
- Både civila flyktingar och krigsfångar
- Ett stort framtida forskningsfält

Einsatzkommando Finnland

- Avslöjades 2008 av Oula Silvennoinen, HU
- Samarbete SS och finska staten (Valpo)
- Uppgift: Massmord på judar och politiska kommissarier
- Höra mer om under lördagen!

Problematiskt under efterkrigstiden

Kalla kriget

- Finland i den sovjetiska intressesfären
- Sitt still i båten! Ingen debatt.
- Kritik mot agerandet 1941-1944 ses som stalinism

Historievetenskapen

- Professor Korhonen och drivvedsteorin
- Historia är inte vetenskap utan krigföring

Markku Jokisipilä:

[Nu] har jag verkligen förstått vad professor Arvi Korhonen – en ikon inom finsk historievetenskap – menade när han sa, att om sanningen och de nationella intressena kolliderar, så är det *historikerns plikt att tänja på fakta*.

En uppmaning till lögn!

Idag

Historikerna mot den offentliga bilden

- En ung och orädd generation historiker granskar fakta
- Tar det tre generationer?
- Finska staten oemottaglig för forskningen

Mitt emellan – Finlands mest kände historiker

- Henrik Meinander, aktuell med "Finland 1944"
- Exempelvis – allians och inte vapenbrödraskap
- Å andra sidan – Finland var tvunget att alliera sig med Nazityskland
- Modern drivvedsteori – ovetenskaplig
- Finland allierar sig frivilligt och entusiastiskt – inget tvång 1940-1941
- Problemet: Meinander och Förintelsen
- Eftersom finländarna utmålas som offer måste "den här Förintelsen" förminskas
- Väckt upprördhet bland Förintelseforskare

Fil. dr. Paul Levine:

"Finns inget tvivel om att Henrik Meinander allvarligt relativiserar Förintelsen. Frågan är varför han gör det så öppet?"

Vad skriver Meinander?

- Exkluderar Förintelsen i sin bok – har gjort ett aktiv val
- Förintelsen ska döljas?
- Nämner i princip bara på två ställen

Sidan 217, refererar till Tysklands "försiktiga judepolitik i Norden" (avser 1942-1943 då Förintelsen drabbade judarna i Norge och Danmark).

Sidan 389, nämner att "6 miljoner judar förintades" i Europa.

Meinander nämner dock detta för att relativisera Förintelsen, eftersom han anser att "om man jämför dessa siffror med personförlusterna i övriga delen av Europa framgår det hur förvriden den västeuropeiska och amerikanska bilden av kriget ofta är".

Förklaringar?

- Meinander anser att Förintelsen inte har med Finland att göra
- Klantig? Okunnig?
- Men hans åsikter återkommer ständigt

Essä, Svenska Dagbladet, 18 sep 2009, irriterar sig över att "i dag gestaltas nazismen i de västerländska medierna och populärkulturen som ett allmänmänskligt problem med Förintelsen som mittpunkt".

Meinanders glidningar kräver ett vaket öga och har förbigåtts av kritiker etc. Månadens bok i bokklubben Clio, med 16.000 medlemmar:

"Henrik Meinanders bok är en ypperlig vägledning genom 1944, det stora ödesåret för vårt östra grannland." *Lars Ericson Wolke, professor i militärhistoria vid Försvarshögskolan*

Populärkultur

Populärkulturen

- Alltjämt propagandistisk
- Finländarna tappra hjältar mot övermakten

Visa exempel – två klipp

Mannerheimfilmen

- Kommer att bli vämjelig
- Frågan är om den låter sig göras idag?

Sammanfattning

Jämförelser

- Det finns inga bra och dåliga länder
- Inget *blame game*
- Men olyckliga omständigheter ger olyckliga resultat
- Tyskland – tvingades göra upp
- Italien och Österrike – exkludering
- Finland – stolthet! Unikt.

Om skuld och ansvar

- Skuld och skam – ofruktbart
- Ansvar däremot – bra
- Reglera juridiskt, skadestånd åt koncentrationslägeroffren
- Finska staten svarar inte ens på breven

Slutord

- Europa hanterade aldrig mörkret
- All skuld lades på Tyskland
- De krafter som slogs för Tredje riket fick absolution
- Finland – Sannfinländare, 15 procent
- Österrike – antisemitism och "helgonet" Jörg Haider
- Italien – fascisterna i maktens korridorer

Avslutar boken *Skyldig till skuld*:

*Adolf Hitler var en demokratisk vald ledare i en västerländsk demokrati.
Däri ligger hela problemet.*

Tack så mycket!